

A kereszténység reformja ma mind a két oldalon ezt az emberi hozzáállást kívánja hangsúlyozni. A kereszténység reformja ugyanis sem Lutherral, sem a II. vatikáni zsinattal nem fejeződött be. Az egyházak, a vallások intézményes, emberi berendezései mind állandó megújulásra szorulnak. Ma az evangélium legigazibb, legbensőségesebb óhaja: megmenteni az emberiséget, békét biztosítani a számára, elhárítani a civilizációt, a kultúrát elsöpörni készülő atomháborús veszedelmet.

Irodalom: J. Lortz: *Die Reformation in Deutschland*. Freiburg i. B. 1940 – O. H. Pesch: *Hinführung zu Luther*. Mainz, 1982 – K. Lehmann: *Luthers Sendung für Katholiken und Protestanten*. München-Zürich, 1982 – R. Baumer: *Martin Luther und der Papst*. Münster, 1982 – R. Zinnhobler: *Der Wandel des katholischen Luther-bildes*. Theol. prakt. Quartalschrift, 1983/4.

Gúthy Andor

AZ EGYSÉG LELKE

Kedves Testvérek Krisztusban!

Lelkem mélyéig örvendező meghiúsultság tölt el, hogy erről a helyről én, mint katolikus szólhatok hozzátok, Hajdu Péter barátomnak, a gyülekezet lelkészének szíves meghívására és engedelmével.

Kedves Testvérek Krisztusban, az Atyában és a Léleekben! Ezen a héten pünkösöd ünnepe, a Lélek kiáradásának az ünnepére készülünk, és minden este, különböző egyházakhoz tartozó hívek, kérjük a Szentlelket, az ökumenikus egységért könyörögve. A mai este programja különösképpen erre irányul: az Egység Lelke lévén a központi gondolat.

Két Igét jelölt ki lelkész testvérünk a mai elmélkedésre. Az első Szent Pál Efezusiaknak írt leveléből a 4. rész 3. verse, amely így szól az új protestáns fordítás szerint: „Igyekeztek megtartani a Lélek egységét, a békesség kötelékével”. A Lélek, a békesség és az egység, ime ez az, amire mindannyian vágyakozunk. Szinte nincs is mit hozzátenni ehhez az imához. A katolikus egyházhoz tartozván, felütöttem a katolikus bibliafordításokat is, vajon ugyanezt mondják-e azok is? Először meglepődtem, mert a katolikus fordítások nem a Lélek egységét említik, hanem a „lelki egységet”, sőt a régebbi, Káldy-féle fordítás csupán az „egyetértést”. Megnéztem idegen nyelvű fordításokat is, két protestánst és hat katolikus. Ezekben is hasonló különbséget találtam, bár az eltérés kevésbé volt szembevetendő. Az eredeti görög szövegben (protestáns kiadás) „pneuma” áll, ami a görög-magyar Újszövetségi Szótár szerint először az emberi lelkét, de sok íráshely szerint a Szentlelket is jelenti. Így hát az eredeti szöveg mindkét változatot megengedi. Ha jól meggondoljuk azonban, a kétféle fordítás mégsem ad ellentétes értelmet, a szöveg jelentését plasztikusan, dialektikusan adja vissza. A katolikus fordítók talán arra gondoltak, hogy a nagybetűvel írt Lélek, a Szentlélek természetesen nem osztható meg, egysége fenntartásához sem kell semmi igyekezet. De hiszen a protestáns fordítás sem ilyesmit mond, s a katolikus fordítás következő mondatából („egy a test és egy a Lélek,”) szintén kitűnik, hogy a „lelki egység” nem független a Lélektől, a Szentlélek Istentől. A Szentlélek egysége nem osztható meg, de hogy számunkra is megmaradjon mint az Egység életető Lelke, az már a mi igyekezetünkön is múlik. A Lélek minden-

Elhangzott a Szent István Társulat elnökének előadásában 1983. május 20-án a kelenföldi református templomban.)

kor egy, de nekünk szomorú kiváltságunk, hogy hátat fordíthatunk ennek az egy Léleknek. Vagy legalábbis tehetünk egy fél fordulatot úgy, hogy az egy Lélek részben homályban marad számunkra. Meg nem oszthatjuk a Lelket a maga valójában, de felfogásunk róla megosztott lehet, s korlátolt emberek lévén, ez gyakran van így. Ettől óv Szent Pál apostol.

Az egyházak közti szakadás is mindenkor valószínűleg így jött létre: egyes csoportok, katolikusok és nem katolikusok megpróbálták kisajátítani a Lelket, kizárólag a maguk számára. Tulajdonképpen a legnagyobb szakadások történetéből is azt olvashatjuk ki, hogy egyik fél sem akarta az egyház egységét, a Lélek (és a test) egységét megszüntetni – groteszk gondolat is lett volna ilyesmi –, de mindkét oldalon úgy kezdték látni a vita egy bizonyos pontján túl, hogy az egységes Lélekhez ők maradtak hűek, a másik elszakadt tőle. Évszázadoknak kellett eltelniük a legutóbbi nagy szakadás óta, míg például a katolikus egyház a II. vatikáni zsinaton „alázatosan könyörögve” kért bocsánatot Istentől is, a különvált testvérektől is, a katolikus egyház részéről is bocsánatot hirdetve. És ugyanez a Zsinat felhívta a katolikusokat, hogy „szíves örömet elismerjék és értékeljék mindazokat az igaz krisztusi javakat, amelyek megtalálhatók a különvált testvéreknél”, elismerve ezzel, hogy a Lélek itt is, ott is megtalálható, nem a Lélek van megosztva, csak mi, emberek.

S ez a felismerés, amely mindkét oldalon, a protestáns ökumenikus mozgalomban és a katolikus zsinati szellemben is megnyilvánul, máris reménykeltő. Felismertük végre teljesebben azt, amire Pál apostol tanít az Efezusi levélben: a Lélek, a Szentlélek egysége arra ösztönöz, hogy a mi lelkeink egysége is helyreálljon, a békesség kötelékével. Akik ebben a gyülekezetben a Teilhard-szemináriumba is járnak, talán könnyebben belátják, bár ez mindenki számára belátható, hogy a természet rendjében is az egység ad életet és ezt az egységet a lélek jelenti: már az emberi lélek is. Az anyag szétporló, szétporlasztható részekből áll, a lélekkel bíró anyag jelent csak igazi egységet (ide értve most az állati lelket, életelvet is), az élet, a lélek, a szellem ad egységet, már az állati, még inkább az emberi lélek. És hát akkor a nagybetűs Lélek micsoda egységet képes adni! Igyekezzünk hát magunk számára is megtartani a Lélek egységét a békesség kötelékével! Aki az egységet sérti vagy éppen megöli, az vét a legnagyobbat az élet ellen, a Lélek ellen, legyen szó a házasságok oktalan szétrombolásáról vagy a nemzeteken, az embercsaládon belüli egység aláásásáról.

Ha mi, Krisztusnak a Lélekre hallgató, bár különböző egyházakhoz tartozó tanítványai most és mindennap az Egység Lelkét hívjuk, állhatatosan és igaz szívvel, az egy Lélek meg is adja majd nekünk ezt az egységet. Nem azt mondom, hogy visszavezet a régi egységhez, nem a mögöttünk hagyott és egykor szűknek bizonyult egységet akarjuk visszasóhajtani a régi formában, hanem a még előttünk lévő, teljesebb és igazabb, emberibb és istenibb, az egy Lélek szerinti egységet keressük.

Persze, ez az egység azért ugyanaz lesz, mint az első idők oly rövid egysége volt, hiszen Krisztus (és az Atya és a Lélek) ugyanaz tegnap, ma és mindörökké, s az egyház, megint csak Pál tanítása szerint, Krisztus teste. Krisztus egyetlen egyházat alapított, s minden krisztusi egyház valamiképpen ehhez az egyházhoz, ehhez a Krisztus-testhez tartozik, de áhítzunk ennek látható egysége után is. Egyetlen egyházat alapított Krisztus, de amint a vatikáni zsinat is tanítja, ezt az egyházat örök reformációra hívja, és szakadást úgy is elő lehet idézni, ha a szükséges reform elől elzárkózunk. A reformra mindegyik egyháznak szüksége van: először önmagunkat vizsgáljuk meg és igyekezzünk jobbítani; ezzel használunk a másik, a testvér egyháznak is a legtöbbet s ezzel segíthetjük elő legjobban az igazi, a teljes egységet.

„Egy a test és egy a Lélek”, – mondja az Efezusi levél 4. rész 4. verse, és hasonlót mond a mai napra kijelölt második Ige is: Pál 1. Korinthusi levelének 12. rész 13. verse: „Hiszen egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár görögök, akár rabszolgák, akár szabadok, és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk meg”. Ennél a versnél is van bizonyos ellentét a protestáns és a katolikus fordítások között, de itt csak a magyar nyelvű katolikus fordításokban észlelhető ez a csekély különbség. A két protestáns fordítás egyaránt azt mondja, hogy „egy Lélekkel itattattunk meg”, a két modern katolikus fordítás pedig e helyett azt mondja: „mindannyiunkat egy Lélek itatott át”. Ez az eltérés még kevésbé ellentét, mint az előbb tárgyalt Ige fordításai, csak többféleségről beszélhetünk.

Megitatni vagy átítatni rokon jelentésű szavak. Talán azt lehetne mondani, hogy a megítás következménye az átítatás. A görögben a „potidzó”, tehát a megitatni szó szerepel, s így a protestáns fordítás látszik szó szerintibbnék. A német és a francia katolikus fordítások is hasonlóak, az olasz katolikus fordítás pedig egy nagyon szép szót használ: „siamo stati dissetati con un solo Spirito”; ugyanazon egy Lélek oltotta mindannyiunk szomját. Íme ez a nagyon szép ige szinte összekapcsolja a „megitat” és „átítat” kifejezéseket. És az egyik külföldi katolikus fordítás jegyzete azt a gondolatot veti fel, hogy talán az Eucharisziára történik itt utalás, az Úrvacsora kelyhére.

Pál apostolnak ez a szövege az előzőnél is határozottabban emeli ki, hogy a Lélek az Egység Lelke. Azt írja, hogy egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk. S hogy miféle testté, azt ugyanennek a 12. résznek a 27. verse mondja ki nyíltan: „Ti pedig Krisztus teste vagytok és egyenként annak tagjai”.

És ha így van, akkor világos kell, hogy legyen mindnyájunk előtt: ez az egység nem szakadhatott szét teljesen, bármilyen ellenségeskedések gyötörték is a különböző egyházakat. Hiszen „amíg valamennyi egyházban nyíltan vallják Jézus Krisztust Istenüknek és Uruknek, egyetlen közvetítőnek Isten és emberek között, amíg Istent magukban a szent Íratokban keresik, segítségül hívva a Szentlelket, amíg mindenütt ugyanazt a keresztséget szolgáltatják ki” – mint a Zsinat hangsúlyozza –, addig az egység nem csupán a vágyakozásban él, még ha sok minden különbség is van az egyes egyházak tanításai közt. És ha a legnagyobb ellentét az Euchariszta kérdésében van is sok teológus szerint, a II. vatikáni zsinat*leszögezi, hogy „a különvált egyházak az Úrvacsorában mégiscsak Urunk haláláról és feltámadásáról emlékeznek és így megvallják, hogy az a Krisztussal való életadó közösséget jelenti és várják az ő dicsőséges eljöttét”. Ezért ajánlja ezt a kérdést is, elsőik között, a teológiai párbeszéd témájaként.

A remény tehát nem alaptalan, és már nem is kizárólag remény. Hiszen ifjúkorom idejének elzárkózásához képest ma már lehet nyíltan is imában egyesülnünk, a katolikus Zsinat is biztat erre, s emlékezetünkbe idézi Krisztus Urunk ígérését: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok köztük” (Mt 18, 20). S íme ma már, és szinte folyamatosan, nemcsak ketten vagy hárman vagyunk együtt a közös imádságban, mint most itt is, a kelenföldi református gyülekezet templomában. Mindannyian hisszük, hogy Krisztus is itt van közöttünk. És hogy a katolikus Zsinat előre tudott lépni, abban történelmileg kétségtelenül segített a reformáció is, amint azt tíz évvel ezelőtt svájci útinaplómban megfogalmaztam. Genfben járva megtekintettük feleségemmel Kálvin templomát és a Reformáció emlékművét. Ez utóbbiról írtam akkor: „Ez a monumentum valóban monumentális: 143 lépésnyi hosszú, Illyés Gyula lépéseivel mérve, akinek hatalmas verse, *A reformáció genfi emlékműve előtt*, ezzel az adattal kezdődik. Nem annyira a mérete és a szép környezet nyugöz le, még csak az sem elsősorban, hogy a Reform nagy alakjai közt a mi Bocskaink is ott dacoskodik, mellette a Bécsi béke vallásszabadságra vonatkozó cikkelyeinek latin szövegével, hanem az egész történelmi jelentőség, amit sugároz s amit Illyés verse oly nagyszerűen foglal össze: »Hiszed, hogy volna olyan-amilyen magyarság, ha nincs Kálvin? Nem hiszem.« – kérdi és feleli Illyés. És mi, mai katolikusok pedig megkérdezzük: lett volna-e XX. századi Zsinat – s olyan, amilyen! –, ha nincs 400 éves reformáció, mely végül is kényszerítette a katolikus teológiát, hogy a maga igazságait másfelől is – tehát plasztikusabban, dialektikusabban – lássa, értse és magyarázza? Nem! Vagy ahogy Illyés nem teológiai nyelven mondja: »Végül, ezt mondtam, önvigasztalásképp: volt bárkié a szándék, maga az Isten se tudhatta másképp«. Nem az ellenünk támadókat, de az ugyanazt helyettünk is keresőket látom már bennük. Tisztelettel fényképezem le Bocskaink szobrát.”

Eddig az egykori napló. S most hadd térek még egyszer vissza az Efezusi levélhez, a mára választott Igét bevezető versekhez, melyeket a Zsinat is idéz: „Éljetek méltón ahhoz az elhíváshoz, amellyel elhívtattok, teljes alázatossággal, szelidséggel és türelemmel; viseljétek el egymást szeretettel”. És ezután jön a mi mai Igénk: „Igyekezetek megtartani a Lélek egységét (vagy »a lelki egységet«), a békesség kötelékével”. Alázatosság, szelidség és türelem útja vezet tehát a teljes egység felé, s ami mindennek előfeltétele: a megtérés és a bűnbánat. Ez is az egység köteléke.

Az 1. Korinthusi levélből vett mai második Igénk utal arra is, hogy egy testté kereszteltetünk, zsidók és görögök, rabszolgák és szabadok. Mire biztatnak ezek az ókori világból vett ellentétpárok? Hogy törekedjünk a nemzetek és fajták békéjére, egyetértésére, a társadalmi megbékélésre, ami persze a szociális igazságosságon kell, hogy nyugodjék. Csakis az ember-társ szolgálatán át, vele békességben, közösségben és szeretetben egyesülve juthatunk közelebb Krisztushoz, s ha Hozzá közelebb jutunk, egymáshoz is megint közelebb kerülünk. Ez az ökumenizmus igazi útja.

Az elmúlt napokban egy kopt eredetű, VII. századi ikon járt körbe fővárosunkban is. Én is kezemben tarthattam néhány percig: ismeretlen, nagyon egyszerű embert ábrázol Krisztus társaságában, amint a Megváltó jobb karjával átöleli a férfi vállát, barátjává fogadva őt. Az a testvér, aki magával hozta ezt az ikont Magyarországra, felhívta rá a figyelmet, hogy a kép felirata elmosódott, így csak Krisztus alakja azonosítható rajta, a Krisztus által átölelt embertársunké már nem. Ezért mindenki a maga nevét gondolhatja oda az elmosódott betűk helyére. Ezt az ikont az ökumenikus kiengesztelődés taizéi központja őrzi, s ez a kép gyönyörű szimbóluma ennek az ökumenikus kiengesztelődésnek: Krisztushoz közeledve, Krisztus barátságába, az ő ölelő karjába öltözve fogjuk teljesen megtalálni egymást.

Kedves Testvérek Krisztusban. Erre az egységre, a Lélek egységére, a Lélek által valószínű egységre szomjazunk mindnyájan. Hagyjuk magunkat megítatni, átítatni, oltasuk szomjunkt az egységnek ezzel a lelkével! Amen.

LUTHER MÁRTON ÍRÁSAIBÓL

Kommentár a Lukács 1, 49-hez

*Mert nagy dolgokat cselekedett velem
a Hatalmas, és szent az ő neve.*

(Lk 1, 49)

Az Isten szent anyjának véleménye így fejeződik ki, ezekben a szavakban: »Semmi sem az enyém mind ezeknél a nagy dolgoknál és nagy adományoknál, hanem az, aki egyedül tesz minden dolgokat és akinek egyedül hatékony a hatalma, ő cselekedett velem ilyen nagy dolgokat.« Mert ez a szócska „hatalmas” itt nem valami csendesen nyugvó hatalmat jelent, ahogyan egy evilági királyról mondjuk, hogy ő hatalmas még akkor is, ha nyugodtan ül és semmit sem tesz; hanem hatékony hatalom ez és állandó tevékenység, amely szünet nélkül jelen van és hat. Mert Isten nem pihen; szünet nélkül tevékenykedik, amint Jézus mondja Jn 5,17-ben: „Az én atyám mind ez ideig munkálkodik, és én is munkálkodom”. Ugyanígy mondja Szent Pál az Ef 3, 20-ban: „Aki pedig mindent megtehet, sokkal bőségesebben, mint ahogy mi kérjük vagy gondoljuk”, vagyis „ő mindenkor többet tesz, mint amennyit kérünk; ez az ő módja, így cselekszik az ő hatalma”.

Ezért mondtam: Mária nem akar valamiféle istennő szerepében tetszelegni. Ő semmit sem tesz; Isten cselekszik mindent. Fordulhatunk Máriához, hogy Isten az ő kedvéért adjon és cselekedje, amit kérünk; ugyanilyen értelemben fordulhatunk az összes többi szenthez is, hogy (minden bizonnyal) a mű mindenkor egyedül Isten dolga maradjon.